

RIGHT ANSWERS. RIGHT SOLUTIONS

SKAIDRAUS VERSLO SITUACIJA LIETUVOJE

2013 M. LAPKRITIS

FACTUM
GROUP

2013
Vilnius, Lithuania
www.rait.lt

RIGHT ANSWERS. RIGHT SOLUTIONS

TYRIMO PRISTATYMAS

Tyrimo tikslai:

- ▣ Įvertinti verslo atstovų požiūrį į skaidraus verslo aplinką Lietuvoje
- ▣ Įvertinti skaidraus verslo vertinimo pokyčius per pastaruosius metus

Tikslinė grupė ir kvotos:

- ▣ Inicijavai "Baltoji Banga" priklausančios įmonės
- ▣ Investuotojų Forumui priklausančios įmonės

Tyrimo metodas:

- ▣ Internetinė apklausa

Tyrimo imtis:

- ▣ 51 įmonės atstovas

Tyrimo laikotarpis:

- ▣ 2013 m. spalio mėnuo

RIGHT ANSWERS. RIGHT SOLUTIONS

TYRIMO REZULTATAI

RIGHT ANSWERS. RIGHT SOLUTIONS

REZULTATŲ SANTRAUKA

- Tyrimo rezultatai atskleidžia, jog per pastaruosius metus skaidraus verslo situacija Lietuvoje ženkliai nepakito.
- Per metus šiek tiek sumažėjo manančiųjų, jog legali veikla Lietuvoje “apsimoka” (6,7 balo 2013 m. vs. 7,4 balo iš dešimties galimų 2012 m.). Apklaustieji taip pat šiek tiek nepalankiau vertina verslo aplinką Lietuvoje per skaidrumo prizmę apskritai (5,3 vs. 5,5 balo).
- Galima pasidžiaugti, kad nors ir neženkliai, tačiau dažniau nei prieš metus apklaustieji sutiko, jog skaidri veikla suteikia įmonėms konkurencinį pranašumą. Tačiau panašu, jog konkurenciniai pranašumai labiau atsiskleidžia veikiant tarptautinėje, o ne vidaus rinkoje, nes kaip ir pernai, pagrindiniu skaidrios veiklos privalumu įvardijamas didesnis įmonės patikimumas ir patrauklumas verslo investicijoms, o didesnis pelnas išlieka skaidrios veiklos privalumų reitingo apačioje.
- Tyrimo dalyviai šiek tiek palankiau nei prieš metus vertina politinės-ekonominės situacijos Lietuvoje suteikiamas sąlygas skaidriam verslui plėtoti. Panašu, jog Lietuvoje vis labiau ryškėja tendencija legalizuoti darbuotojų atlyginimus ir atsiskaityti su jais skaidriai – tai buvo ženkliausias pozityvus pokytis per pastaruosius metus (7,5 vs. 6,5 balo).
- Dalyvavimas konkursuose išlieka bene opiausia skaidraus verslo Lietuvoje problema. Paprašyti įvertinti, kaip jų nuomone, dalyvavimo konkursuose reikalavimų laikosi kitos sektoriaus įmonės, apklaustieji buvo dar skeptiškesni nei pernai, o korupcijos mastai galimai ne tik nemažėja, bet ir auga. Naudojimasis asmeninėmis pažintimis siekiant verslo interesų išlieka silpniausia grandimi ir per metus manančiųjų, jog konkurentai nesinaudoja pažintimis siekdami palankių konkursų rezultatų dar sumažėjo (4,2 vs. 5,2 balo).
- Asmeninių pažinčių svarba atsiskleidė ir vertinant spaudimą veikti neskaidriai. Kas trečias apklaustasis (33,3%) nurodė, jog per pastaruosius metus sulaukė siūlymo pasinaudoti pažintimis siekiant verslo interesų, o per metus tokį spaudimą patyrusiųjų dalis išaugo net tris kartus (2012 m. buvo 10,3%). Tyrimo dalyviai taip pat nurodė, jog ženkliai dažniau sulaukė spaudimo iš politinių partijų (17,6% vs. 5,2%). Vis dėlto nepatyrusiųjų jokio spaudimo dalis išaugo 2 proc. punktais (58,9% vs. 56,9%), o spaudimo veikti neskaidriai iš kitų verslo atstovų mažėjo dar ženkliau (jokio spaudimo 2012 m. nepatyrė 82,4% tyrimo dalyvių, 2012 m. tokių buvo 74,1%).
- Paklausti, kokių veiksmų tikisi iš valstybės skatinant skaidrų verslą Lietuvoje, apklaustieji dažniausiai nurodė aktyvią kovą su šešėliniu verslu, skaidrų viešųjų pirkimų organizavimo užtikrinimą, asmeninę valdininkų atsakomybę, įstatyminės bazės užtikrinant skaidrų darbo apmokėjimą gerinimą bei skaidrumo, kaip vertybės, suvokimo didinimą valstybėje. Iš nevyriausybinų organizacijų verslas pirmiausia tikisi viešinimo ir visuomenės informavimo funkcijos: tiek neskaidrios veiklos atvejų viešinimo, tiek gerųjų pavyzdžių pateikimo, skaidraus verslo populiarinimo, nepakantumo šešėliui ugdymo, kartu verslo atstovai norėtų, jog NVO veiktų kaip tarpininkas valstybės ir verslo dialoge. Iš kolegų, kitų verslo įmonių, apklaustieji tikisi tarpusavio palaikymo ir bendradarbiavimo, reiklumo tiekėjams, skaidrios veiklos viešinimo.

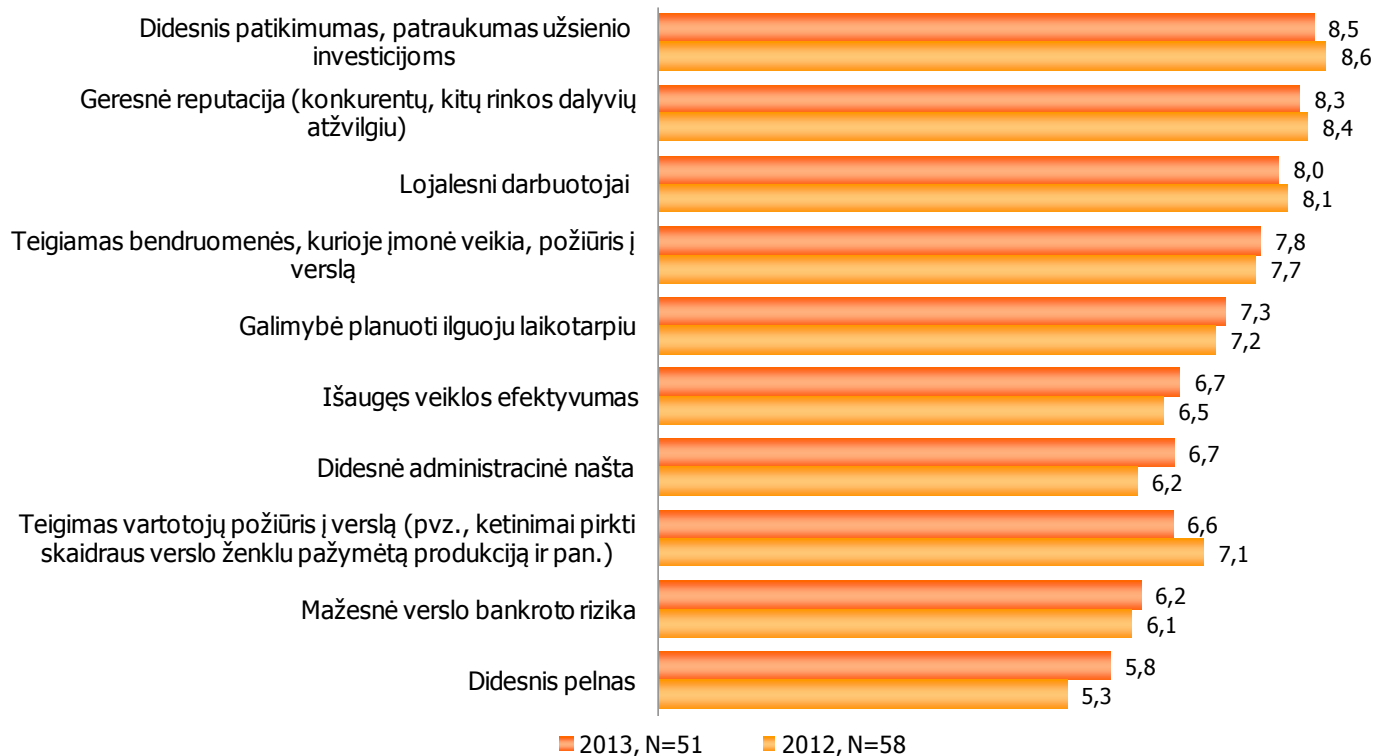

RIGHT ANSWERS. RIGHT SOLUTIONS

SKAIDRIOS VEIKLOS VERTINIMAS: NAUDA

K. Įvertinkite šiuos verslo konkurencingumo aspektus Lietuvoje, veikiant skaidriai.

Per pastaruosius metus skaidrios veiklos privalumų vertinimas iš esmės nepasikeitė: kaip ir prieš metus, kaip pagrindinę skaidrios veiklos paskatą verslininkai nurodo didesnį įmonės patikimumą ir patrauklumą užsienio investicijoms, vos atsilieka geresnė įmonės reputacija ir didesnis darbuotojų lojalumas. Kaip ir praėjusį rudenį, didesnis pelnas įvardijamas kaip mažiausiai įmonei tikėtinas atlygis už skaidrios veiklos plėtojimą.

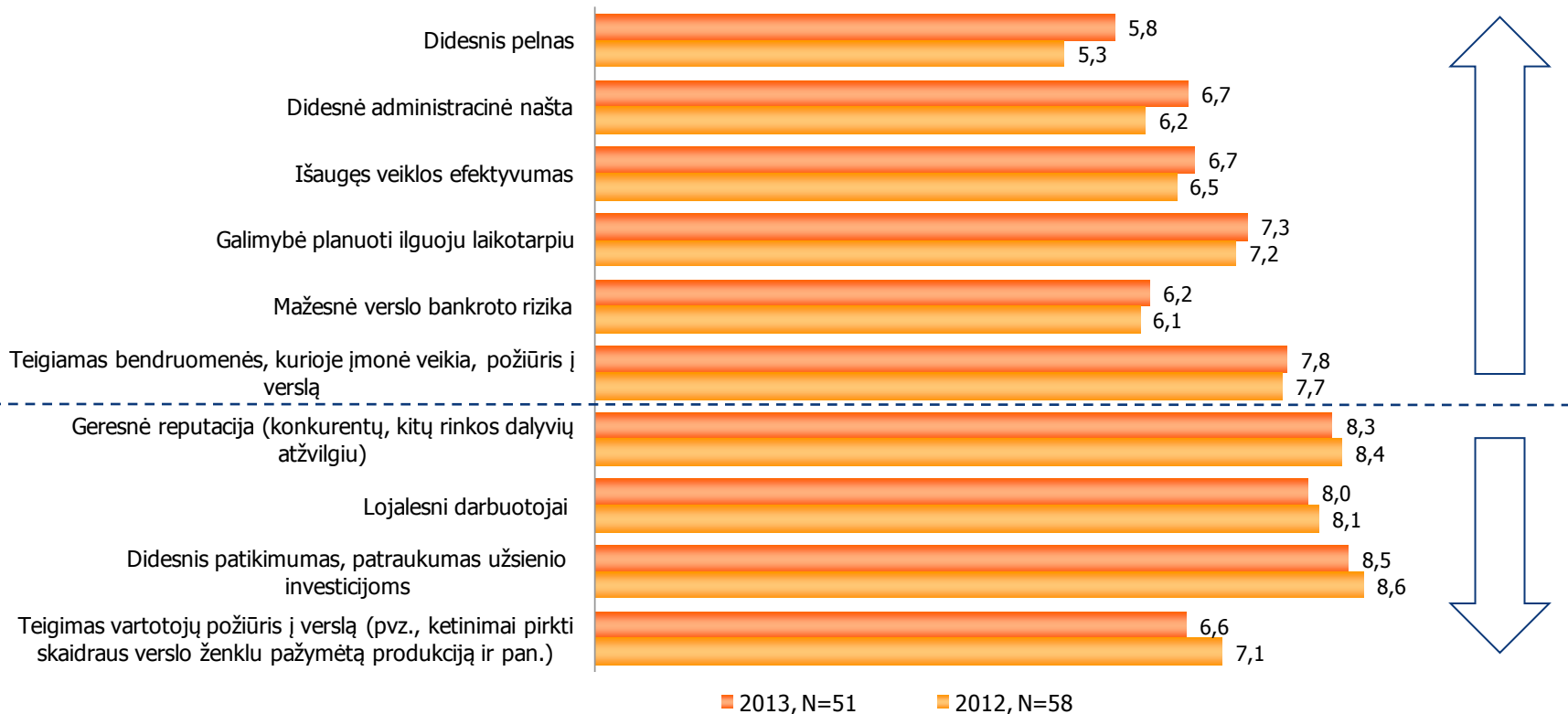

RIGHT ANSWERS. RIGHT SOLUTIONS

SKAIDRIOS VEIKLOS VERTINIMAS: POKYČIAI

K. Įvertinkite šiuos verslo konkurencingumo aspektus Lietuvoje, veikiant skaidriai.

Nors mažesnis pelnas lieka paskatų skaidriam verslui reitingo apačioje, per pastaruosius metus manančiųjų, jog skaidri veikla gali turėti teigiamą poveikį įmonės pelningumui, šiek tiek padaugėjo ir tai buvo ženkliausias pozityvus pokytis. Deja išaugo ir manančiųjų, jog skaidri veikla lemia didesnę administracinę naštą įmonei.

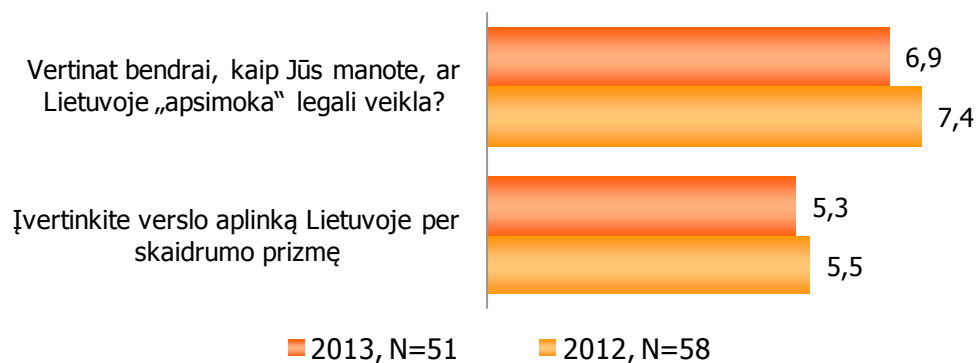
RIGHT ANSWERS. RIGHT SOLUTIONS

SKAIDRIOS VEIKLOS VERTINIMAS: NAUDA IR GALIMYBĖS

K. Vertinat bendrai, kaip Jūs manote, ar Lietuvoje „apsimoka“ legali veikla? Vertinimui naudokite 10 balų skalę, kur 10 reiškia „labai apsimoka“, o 1 – „visiškai neapsimoka“.

K. Įvertinkite verslo aplinką Lietuvoje per skaidrumo prizmę. Vertinimui naudokite 10 balų skalę, kur 10 reiškia, kad „Verslo aplinka skaidriam verslui Lietuvoje yra labai palanki“, o 1 – „Verslo aplinka skaidriam verslui Lietuvoje yra visiškai nepalanki“.

Per metus sumažėjo manančiųjų, jog Lietuvoje legali veikla „apsimoka“, t.y. suteikia įmonei konkurencinį pranašumą ir finansinę naudą. Manančiųjų, jog verslo aplinka yra skaidri bei palanki skaidriam verslui, taip pat šiek tiek sumažėjo.

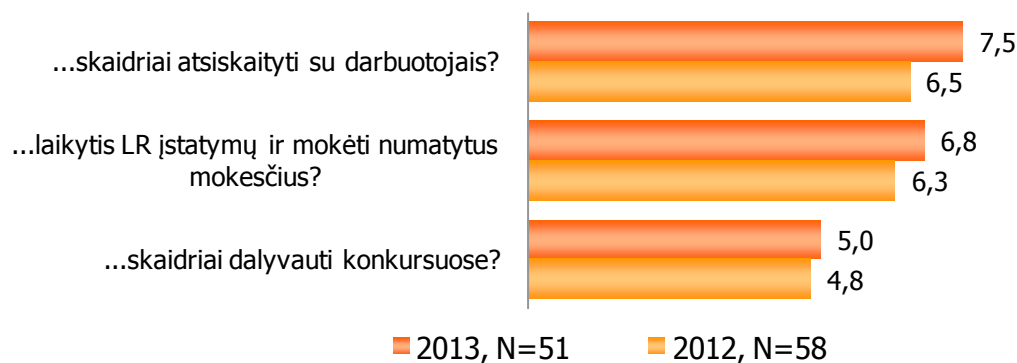

RIGHT ANSWERS. RIGHT SOLUTIONS

SKAIDRIOS VEIKLOS VERTINIMAS: SĄLYGOS SKAIDRIAM VERSLUI

K. Kaip Jūs manote, kiek esama politinė-ekonominė Lietuvos situacija sudaro sąlygas skaidriam verslui šiais aspektais? Vertinimui naudokite 10 balų skalę, kur 10 reiškia, kad „esama Lietuvos politinė – ekonominė situacija sudaro labai palankias sąlygas“, o 1 – „esama Lietuvos politinė – ekonominė situacija visiškai nesudaro sąlygų“.

Stiprėjant ir po krizės atsigaunant šalies ekonomikai, apklaustieji pozityviau vertina ir politinės-ekonominės situacijos Lietuvoje sudaromas sąlygas skaidriam verslui plėtoti. Per pastaruosius metus ženkliausias pozityvus pokytis – skaidraus atsiskaitymo su darbuotojais srityje. Panašu, jog atlyginimų mokėjimo “vokeliuose” ar kitų schemų su darbo vieta susijusių mokesčių mažinimo srityje naudojimas vis mažiau toleruojamas, vis daugiau verslo atstovų mano, jog Lietuvos įmonės po truputį traukiasi iš šešėlio. Deja skaidrus dalyvavimas konkursuose ir šiemet išlieka silpnąja grandimi – tik kas antras apklaustasis sutinka, jog politinė-ekonominė situacija šalyje suteikia sąlygas skaidriam viešųjų pirkimų organizavimui.

RIGHT ANSWERS. RIGHT SOLUTIONS

SKAIDRIOS VEIKLOS VERTINIMAS: DALYVAVIMAS KONKURSUOSE

K. Jūsų nuomone, kaip šių reikalavimų laikosi Jūsų verslo sektoriaus įmonės? Kiekvieną iš teiginių įvertinkite, naudodamiesi 10 balų skale, kur 10 reiškia, kad jūsų konkurencinėje aplinkoje verslas laikosi šių reikalavimų, o 1 – šių reikalavimų versle visiškai nesilaikoma:

Per pastaruosius metus sumenko verslo įmonių atstovų pasitikėjimas kitomis jų sektoriuje veikiančiomis ir viešųjų pirkimų konkursuose dalyvaujančiomis įmonėmis. Kaip ir prieš metus, opiausia problema išlieka naudojimas pažintimis siekiant įmonės tikslų.

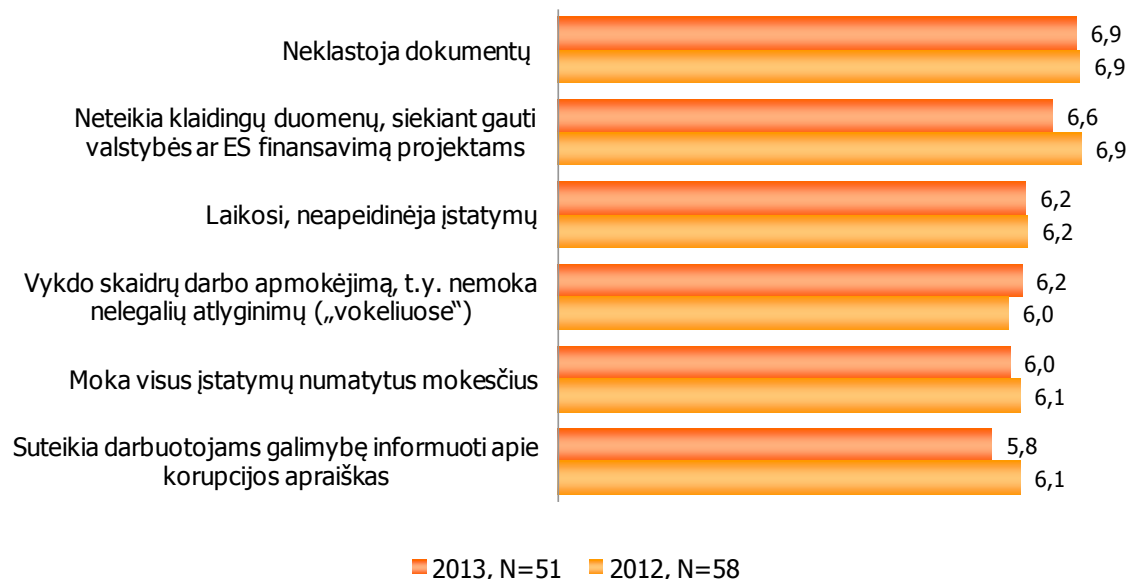

RIGHT ANSWERS. RIGHT SOLUTIONS

SKAIDRIOS VEIKLOS VERTINIMAS: ĮSTATYMŲ LAIKYMASIS

K. Jūsų nuomone, kaip šių reikalavimų laikosi Jūsų verslo sektoriaus įmonės? Kiekvieną iš teiginių įvertinkite, naudodamiesi 10 balų skale, kur 10 reiškia, kad jūsų konkurencinėje aplinkoje verslas laikosi šių reikalavimų, o 1 – šių reikalavimų versle visiškai nesilaikoma:

Įstatymų laikymasis, kaip ir prieš metus, išlieka sritimi, kurioje verslo atstovai savo konkurentus vertina pozityviausiai. Rezultatai labai panašūs kaip ir praėjusį rudenį, tačiau šiek tiek sumažėjo manančiųjų, jog jų sektoriaus atstovai neteikia klaidingų duomenų, siekdami gauti valstybės ar ES finansinę paramą, moka visus įstatymų numatytus mokesčius ar suteikia darbuotojams galimybę informuoti apie korupcijos apraiškas. Nors ir neženkliai, tačiau per metus išaugo manančiųjų, jog sektoriaus įmonės vykdo skaidrų darbo apmokėjimą, skaičius.

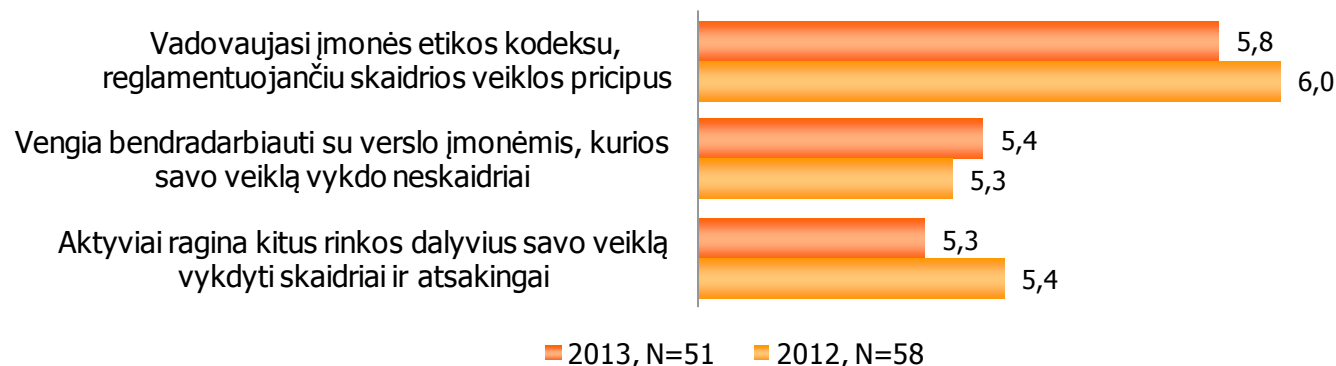

RIGHT ANSWERS. RIGHT SOLUTIONS

SKAIDRIOS VEIKLOS VERTINIMAS: SKAIDRAUS VERSLO IDĖJŲ SKLEIDIMAS

K. Jūsų nuomone, kaip šių reikalavimų laikosi Jūsų verslo sektoriaus įmonės? Kiekvieną iš teiginių įvertinkite, naudodamiesi 10 balų skale, kur 10 reiškia, kad jūsų konkurencinėje aplinkoje verslas laikosi šių reikalavimų, o 1 – šių reikalavimų versle visiškai nesilaikoma:

Skaidraus verslo idėjų sklaidimo srityje verslo atstovai išlieka gan kritiškai konkurentų atžvilgiu: manančiųjų, jog jų sektoriaus įmonės vadovaujasi etikos kodeksu per metus sumažėjo, kaip ir tų, kurie mano, jog įmonės ragina ir kitus rinkos dalyvius veikti skaidriai ir atsakingai. Tačiau galima pasidžiaugti, jog per metus padaugėjo manančiųjų, jog konkurentai vengia bendradarbiauti su įmonėmis, kurios savo veiklą vykdo neskaidriai.

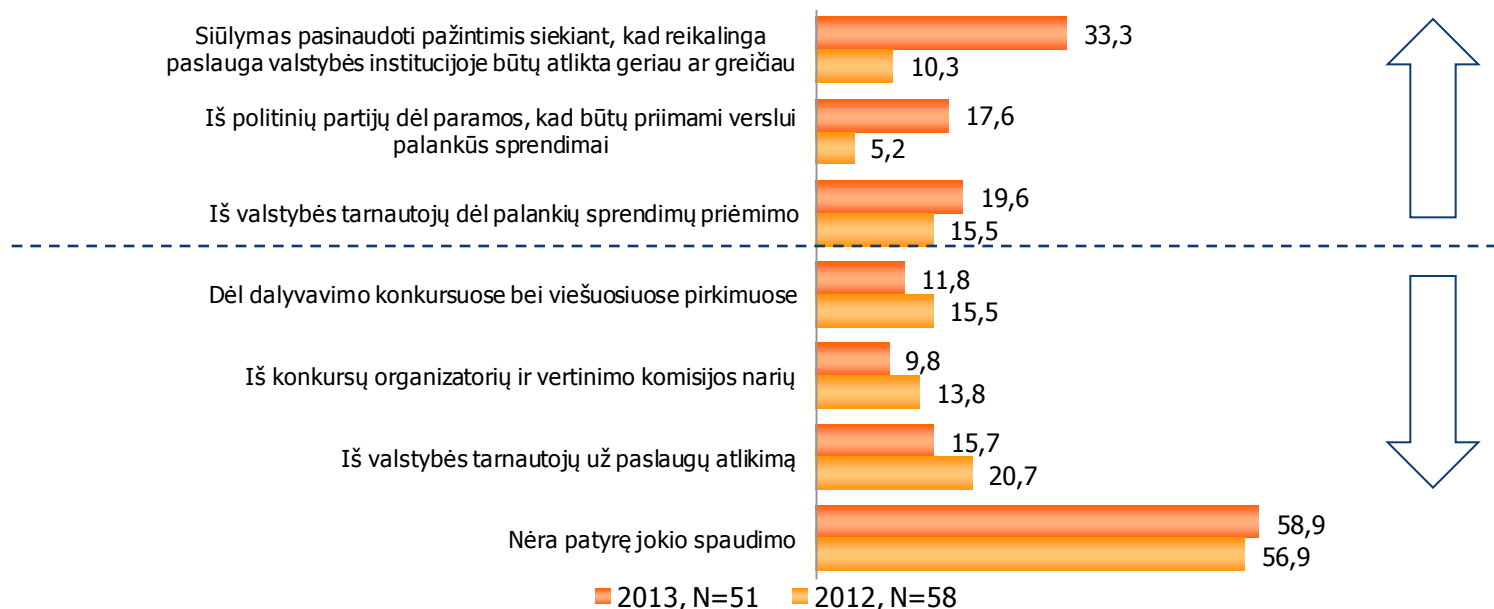

RIGHT ANSWERS. RIGHT SOLUTIONS

SKAIDRIOS VEIKLOS VERTINIMAS: SPAUDIMAS VERSLUI (I)

K. Ar šiais metais (2013 metais) Jūsų įmonė yra patyrusi spaudimą, buvo duota suprasti apie „atsidėkojimą“ už paslaugas, sutartis, sprendimus ir pan.?

Tyrimo rezultatai atskleidžia, jog skaidriam verslui vis dar sunku išsivaduoti iš korumpuotos aplinkos gniaužtų. Kas trečias apklaustasis teigė, jog per pastaruosius metus susidūrė su situacija, kai buvo siūlyama pasinaudoti pažintimis siekiant verslo tikslų, o tokių respondentų dalis per metus padidėjo net tris kartus. Verčia sunerimti ir faktas, jog daugėjo spaudimo iš politinių partijų ar valstybės tarnautojų. Tačiau yra ir džiuginančių pokyčių: po truputį gerėja padėtis viešųjų pirkimų srityje, o apskritai nepajutusius spaudimo apklaustųjų šiais metais 2 proc. daugiau.

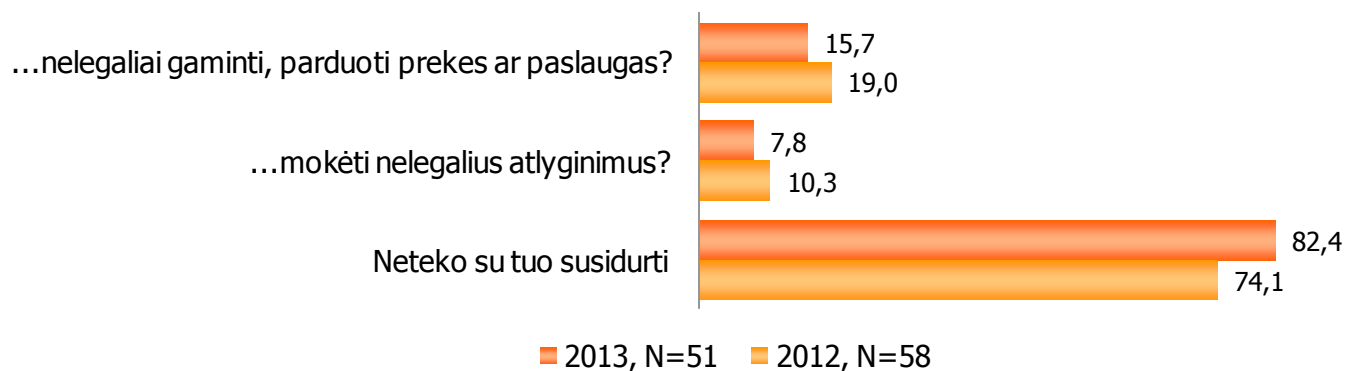

RIGHT ANSWERS. RIGHT SOLUTIONS

SKAIDRIOS VEIKLOS VERTINIMAS: SPAUDIMAS VERSLUI (II)

K. . O taip pat ar Jums, Jūsų įmonei šiais metais (2013 metais) buvo pasiūlyta iš klientų, užsakovų, pirkėjų ar darbuotojų pusės...

Jei viešajame sektoriuje spaudimo verslui lygis dar gerokai neraminantis, galima pasidžiaugti, jog bent verslo atstovai rečiau sulaukia pasiūlymų vykdyti neskaidrią veiklą – užsiimti nelegalia gamyba / paslaugų teikimu ar mažinti veiklos sąnaudas apeinant įstatymus ir mokėti nelegalius atlyginimus.

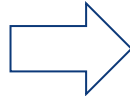

RIGHT ANSWERS. RIGHT SOLUTIONS

SKAIDRIOS VEIKLOS VERTINIMAS: LŪKESČIAI IŠ VALSTYBĖS

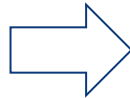

Skaidrių viešųjų pirkimų užtikrinimas ir jų tvarkos peržiūrėjimas

“Skaidrių viešųjų pirkimų - mažinti supaprastintų pirkimų vertes”
 “Atliekant pirkimus, taikyti ne tik mažiausios kainos kriterijų, bet ir ekonominio naudingumo”
 “Nepirkti "pačios pigiausios" paslaugos, nes taip sudaromos sąlygos nusipirkti paslaugą iš įmonės, kuri moka "vokeliuose””
 “Skaidraus verslo skatinimo priemonių ir naujos viešųjų pirkimų tvarkos, nepagrįstos žemiausios kainos principu”
 “Viešųjų pirkimų konkursuose turėtų būti remiamasi ne tik kaina, bet ir veiklos skaidrumo rodikliais”

Kova su šešėliniais verslais

“Apsaugoti sąžiningus verslininkus nuo nesąžiningos konkurencijos - imtis TIKRŲ priemonių prieš neskaidriai konkurencinį pranašumą įgyjančius verslininkus”
 “Daugiau kontroliuoti, gaudyti ir bausti tas įmones, kurios nemoka mokesčių”
 “Priimti informaciją apie nesąžiningai dirbančias įmones ir ją naginėti skubos tvarka”
 “Sistemos ir griežtos kovos su šešėliniais verslais”
 “Kontrolės ir tikrinimų įmonėse kuriose mokami mažesni negu vidutiniai atlyginimai konkrečiame sektoriuje”

Skaidraus verslo vertybių propagavimas

“Neskaidrių sprendimų viešinimas”
 “Daugiau šviesti apie žalą perkant iš įmonių ar asmenų, kurie nemoka mokesčių”
 “Gerų pavyzdžių iš pačios valstybės”
 “Politikai, valdininkai ir valdžios institucijos privalo veiksmais parodyti, kad skaidrumas yra vertybė, kurios siekiama. Reikia konkrečių iniciatyvų, didinančių skaidrumą valstybiniame sektoriuje”
 “Skaidrų verslą vykdančių įmonių moralinio paskatinimo. Daugiau pozityvios informacijos apie skaidrų verslą”

Valstybės tarnautojų asmeninė atsakomybė

“Viešųjų pirkimų skaidrumo t.y. darbuotojų baudymas už neskaidrius pirkimus”
 “Politikų ir baudžiamosios atsakomybės valstybės tarnautojams ir politikams”

Įstatyminė bazė

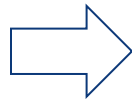
“Kad verslas taptų skaidrus kalbant apie mokesčių slėpimą, reiktų mažinti darbo jėgos mokesčius. Tai yra pagrindinė niša šešėliui”
 “Įstatyminės bazės pritaikymas, kuris padėtų (!) vystyti skaidrų verslą”

SKAIDRIOS VEIKLOS VERTINIMAS: LŪKESČIAI IŠ NVO

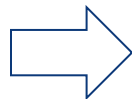

Informacijos sklaida

“Garsiai reikšti nepasitenkinimą neskaidriu verslu aiškinant, kad tos ekonomikos, kuriose verslas skaidrus, yra turtingos ir augančios”
“Kalbėjimo ir gerų pavyzdžių pateikimo viešojoje erdvėje”
“Vartotojų informavimo apie skaidrų verslą, skaidraus verslo įtaką švietimui, sveikatos priežiūrai ir pan.”
“Viešinimo apie skaidraus verslo teikiamą naudą”
“Skatinimo pamąstyti apie neskaidrios veiklos pasekmes”
“Drąsaus problemos viešinimo”
“Kelti visuomenės sąmoningumą, šviesti”
“Viešinti neskaidraus verslo pavyzdžius, skatinti visuomenės nepakantumą neskaidraus verslo įmonėmis, reklamuoti skaidriai veikiančias įmones”
“Skaidraus verslo principų viešinimo”
“Viešai kalbėti apie interesų konfliktus valdžioje”

Dialogo tarp valstybės ir verslo iniciavimas ir palaikymas

“Šviečiamosios ir atstovaujamosios veiklos dialoge su Vyriausybe, Seimu ir kitomis valstybinėmis institucijomis”
“Skaidraus verslo populiarinimo ir "spaudimo" vyriausybei, dėl skaidraus verslo skatinimo”
“Diskusijos ir pokyčių Vyriausybės lygmenyje iniciavimo”
“Esamų problemų iškėlimo, aktyvaus dialogo tarp valstybinių institucijų ir verslo palaikymo”
“Aktyvios verslo ir valstybės institucijų santykių priežiūros ir viešumo”
“Aktyviau daryti asmeninį spaudimą probleminių institucijų vadovams viešinant problemas”

RIGHT ANSWERS. RIGHT SOLUTIONS

ATASKAITĄ PARENGĖ:

Projektų vadovė:

Indrė Sandell, indre@rait.lt

Mob. +370 620 37439

UAB "RAIT"

Adresas: Naugarduko 68b, Vilnius

Telefonas: +370 5 2691247

Faksas: +370 5 2691248

El.paštas: info@rait.lt

www.rait.lt

